

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

Tárgy

9.439

Hely

Szerző:

Cím: *A főváros jubileuma*

Forrás:

Budapesti Hírlap

1923. 11. 17.

(Idő)

A főváros jubileuma.

Hogy történt a három város egyesítése. — Az első közgyűlés.

Ma van ötven esztendeje annak, hogy a három város — Pest, Buda és Óbuda — egyesítését elrendelő 1872. évi XXXVI. tc. alapján először ült össze az új törvényhatóság közgyűlése. Ezt megelőzően is történtek már intézkedések az egyesítésre. 1849 június 24-ikén a független Magyarország belügyminisztere elrendelte Buda és Pest egyesítését, valamint Óbuda bekebelezését. A két város képviselőtestülete 7—7 tagú választmányt küldött ki *Nyáry Pál* pestmegyei alispán elnöklésével, az egyesítés keresztülvitelére, a mi azonban a háború szerencsétlen vége következtében nem történt meg. Az abszolutizmus alatt több intézkedés történt, a mely a később elkövetkezett egyesítést előkészítette azzal, hogy a két város között szorosabbá tette a kapcsolatot. Az alkotmány visszaállítása után a legfontosabb intézkedés a közmunkák tanácsának felállítása volt, melynek hatásköre a szabályozásra, a városfejlesztés programjára és az építéssügre vonatkozóan kiterjedt mindkét városra.

Az egyesítés véglegesítése *Wahrmann Mór* nevéhez fűződik, a ki az 1870 július 16-iki országgyűlésen indítványt tett, hogy a kormány eziránt törvényjavaslatot terjesszen elő. Ezt megelőzően azonban erős harcot vívtak meg a két egyesítendő város kiküldöttjei azokon a szaktanácskozásokon, melyeket *Tóth Vilmos* belügyminiszter hívott össze. Az egyesítés ellen Pest város nevében *Szentkirályi Mór*, a város főpolgármestere vette föl a harcot, az érvek egész sorával. Kimutatni igyekezett, hogy az egyesítés mindkét város fejlődésére káros hatású lesz és a szinmagyar Pestet Buda révén az elnémetesítés veszedelme is fenyegeti. *Szentkirályi* még több okot is felho-

zott, ezeket azonban *Havas Sándor* és *Csengerly Antal* rendre megcáfolták.

Az ankét eredménye az lett, hogy a belügyminiszter 1871. november 9-én benyújtotta az egyesítésre vonatkozó törvényjavaslatot, melyet egyik város sem fogadott rokonérzessel és a parlamentben is volt sok ellenzője. Kifogásolták az értelmiség érdekében a virilizmust, a mely ellen a pesti képviselőtestület 1871. november 25-iki fölrata is tiltakozott. Nem tetszett a tisztviselők közgyűlési szavazati joga sem, mert ez elvonja őket a munkától és saját előterjesztésükről maguk is szavaznak. Tiltakoztak a tervezett főispáni jogkör ellen is, a mely nem egyeztethető össze a parlamenti formákkal. Ugyanezeket a kifogásokat tette a javaslat ellen a pesti polgárság is 1872. januári kérvényében, ebben is ellenezték a virilizmust, a tisztviselők közgyűlési szavazati jogát és végül a városok egyesítését.

Az egyesítésről szóló törvényjavaslat parlamenti tárgyalása 1872. november 5-ikén kezdődött és december 9-ig tartott és azt a képviselőház, majd a főrendiház is magáévá tette több módosítással, a melyek között leglényegesebb az, hogy a virilizmust a választhatóságához kötötte.

A szervezés munkájának elvégzésére a törvény 34 tagú bizottságot állapított meg, a melybe Buda 10, Pest 20, Óbuda pedig 4 tagot küldött. A bizottság elnöke *Széher Mihály* pestvárosi képviselő, jegyzői pedig *Gerlóczy Károly*, *Kammermayer Károly* és *Ország Sándor* lettek. A kiküldöttek 1873. január 9-ikén ültek össze először és szeptember 15-éig tizenhat ülésen vitatták meg a szervezés részleteit. A 34-es bizott-

ság munkája a három város képviselőiből alakult közös közgyűlések elé került, a melyeket *Havas Ignác* miniszteri biztos vezett, a közgyűlési határozatokat pedig jóváhagyás végett fölterjesztették *Szapáry Gyula* gróf belügyminiszterhez.

Az egyesített Budapest főváros törvényhatósági bizottsága első alakuló közgyűlést *Havas Ignác* miniszteri biztos elnöklésével 1873. október 25-én délelőtt 9 óraker tartotta meg a pesti Vigadó termében, a melyen a 400 bizottsági tag közül 392-en jelentek meg. *Havas*, miután a törvényhatósági bizottságot megalakultnak jelentette ki és bemutatta a főpolgármester jelölésére vonatkozó királyi kéziratot tartalmazó miniszteri leiratot, a mely szerint a főpolgármesteri állásra első helyen *Havas Sándor* honvédelmi miniszteri tanácsos, második helyen *Házmán Ferenc* Buda főváros akkori polgármestere, harmadik helyen pedig *Ráth Károly* pesti ítéltáblai alelnök jelöltetett. A választás délután két óráig tartott. Leadtak 383 szavazatot, ebből *Havas Sándorra* 5, *Házmán Ferencre* 169, *Ráth Károlyra* pedig 209 szavazat esett. *Ráth Károly* lett tehát az egyesített főváros első főpolgármestere, a ki október 30-án tette le az esküt. November 4-én választotta

meg a közgyűlés *Kammermayer Károly* polgármesterré, 5-én *Gerlóczy Károly* első, 6-án pedig *Kada Mihály* második alpolgármesterré választották. A november 8-iki közgyűlés *Békey Imrét*, *Alkér Gusztávot*, *Kasenszky Józsefet*, *Petrovics Szilárdot*, *Hanza Mátét*, *Funk Kálmánt*, *Havas Pált* és *Rupp Imrét* a tanácsosi székbe ültette. A főváros első vezető tisztviselőinek tehát ez a névsora.

Felmerül a kérdés, miért november 17-ike és nem november 4-ike a jubiléus nap. Ennek a magyarázata az, hogy november 17-én szűnt meg a pesti, budai és óbudai hatóságok működése és ezen a na-

pon a főváros tanácsa nemcsak megalakult, de az ügyek vitelét valóban át is vette és rendszeres működését megkezdette.

Amiről *Bárczy István* álmódott.

Tíz évvel ezelőtt is jubilált Budapest, egyesítésének negyvenedik évfordulójára öltözött ünnepelőbe, visszanezett a sivár múltira, örült az amerikai stílu fejlődésnek és szötte a jövő pompás terveit. *Bárczy István* akkori polgármesternek egykoru írása jutott kezünkbe, a melyben felsorolja a legközelebbi években megvalósítandó feladatokat. Akkor szinte már meglevőnek tekintették a program minden pontját, ma elérhetetlen messzeségben látjuk a terveket.

Bárczy közleménye szóról-szóra így hangzik:

— Arra kérek mindenkit, a kit illet, hogy minden módon, minden erőnkkel, igyekezetünkkel készítsük elő az igazi jubileumot, a tíz év múlva elkövetkezőt, a felszázados Budapest bemutatását. Szerencse, hogy még van tíz évünk, mert szükségünk van rá. De ennyi idő alatt sokat mivelhetünk. Sokszor elgondolkozom, hogy mi mindennel kell akkorára késznek lenni. Milyen szép lenne akkorára bemutatni az új városházát, a mely cimere lesz a másfélmillió lakosú fővárosnak, szemben az új Erzsébet-sugarúttal, a mely a városházától a Városligetig vezet, szébbnél szébb házakkal és értekes üzletekkel, mellette jobbra-balra a régi levegőtlen utcák, házak helyén egész új, egészséges városdarab. A Tabán mintaszerűen megépítve a belső város legkellémesebb lakórésze, a Gellérthegyre kétoldalról felvezető síkló, a Citadellában nyüzsgő élet, a Gellért-hegy alján Európa legszebb fürdője, a piaristák épülete helyén a legszebb hotelek egyike. Hidvámról és alagutvámról már csak úgy be-

1

1872/1923

szélünk, mint rossz álomról s csodálkozni fogunk azon, hogy valamikor ez is volt. A Hungária-ut mentén az új hid megnyitása után egész új városövezet kezd épülni, a Boráros-téri új hid budai feje és a Műegyetem között feltöltött és parkozott állandó kiállítási területen nagy nemzetközi városi kiállítás, a Lágymányoson, Kelenföldön, valamint a VI-ik és a VII-ik kerület külső részén megállapított új szabályozás után kialakult és tökéletesen csatornázott területen széles közlekedő utak, nagy néparcok készülnek. A budai hegyvidék Pest felé néző lejtőin a flórenci viale dei collihez hasonló kilátásos széles kocsutak, azonkívül villámos vasutak, autobuszok által hozzáférhetővé tett családi lakótelepek és nyaralóhelyek, új, modern pályaudvarok, természetesen nem utszinten futó vonalakkal, a Csepelszigeten nagyszabású kereskedelmi kikötő megfelelő teherpályaudvarral, elevátorral, áruraktárakkal és gyártelepekkel. A város körül messze terjedő pompás kertí gazdaságok, tehenészetek, nagyszabású modern kórházak, szülőházak, csecsemőgondozó-intézetek, a Kamara-erdőben mintaszerű szegénygondozó-intézet, a munkanélküliség esetére való biztosítás megszervezése, egészséges, olcsó városi lakások szaporítása. Szigorú lakásfelügyelet, tuberkulotikusok tökéletes elkülönítése és felügyelete, üdülőtelepek, nagyszabású homokos partu népfürdők, városi olcsó zuhanyfürdők, kifogástalan jókarban tartott utak, parkok és közterek, jól szervezett közjótékonyági és gyermekvédelmi igazgatás, modern vágóhidak, nagyszabású huscsarnok, modern árucsarnokok az élelmiszer-nagykereskedelem számára, sűrűn látogatott nagyszabású városi könyvtár és szabadiskola, városi műhelyek, a megélhetést előmozdító, könnyítő különböző intézmények és végül mintaszerűen pontos és jó városi közigazgatás.

...Szép, gyönyörű terv. És hozzáteszi Bárczy, hogy ez nem szédítő utópia, ezeket mind meg kell csinálni, meg is fogják csinálni s ha ez legalább nagyjában meglesz, az lesz Budapest igazi jubileuma.

S talán mindez a szép terv megvalósul-

hatott volna, ha nem jött volna közbe a háború és minden csapás, a mi utána következett.

Holnap szünetelnek a fővárosi iskolák és hivatalok.

A főváros tanácsa elrendelte, hogy holnap, november 17-én a főváros összes hivatalai, intézményei, iskolái és üzemei a főváros egyesítésének 50 éves jubileuma alkalmából szünnapot tartanak. Egyben intézkedtek, hogy a főváros épületeit díszesen fellobogózzák.

A főváros jubileuma alkalmából az *Erzsébet Népakadémia* tudományos előadás-sorozatot indít, a mely felöleli Budának és Pestnek építészeti történetét. Az előadások programja a következő: *Foerk Ernő*, az építő ipariszkola igazgatója: *Az Árpád-kori Buda és Pest* (nov. 23.); *Lechner Jenő* műegyetemi tanár: *A renaissance és a török hódoltságkorabeli Buda és Pest* (nov. 30.); *Csányi Károly*, az Iparművészeti muzeum igazgatója: *A barok Buda és Pest* (dec. 7.); *Lechner Jenő*: *A biedermeier Buda és Pest* (dec. 14.); *Köszegi László*, az Iparművészeti iskola tanára: *A mai Budapest és tájkerete* (dec. 21.). Az előadásokat a VIII. ker. Német-utcai polgári iskola (Német-utca 40.) nagytermében tartják meg. Valamennyi előadás fél 8 órakor kezdődik. Belépődíj azoknak, a kik nem tagjai a Népakadémiának, 200 korona.